

# תפנית מכוננת: בחסות המלחמה, גם הדיפלומטיה הישראלית עברה מהגנה להתקפה

written by פרופ' זכי שלום | 15.09.2026

המשבר החריף בין ישראל לבריטניה ראוי, לדעתי, להירשם כאירוע מכונן בתולדות הדיפלומטיה הישראלית. לא משום שזו הפעם הראשונה שבה מעצמה מערבית מותחת ביקורת על ישראל או אף נוקטת נגדה צעדים מעשיים, אלא משום שהתגובה הישראלית מבטאת שינוי עמוק בדפוס הפעולה המסורתי של ירושלים.

יש לכך גם רקע היסטורי ארוך. יחסיה של בריטניה עם ישראל ידעו אמנם תקופות של שיתוף פעולה, אך בשלהי המנדט התנהל עימות חריף בינה לבין היישוב היהודי. גם לאחר הקמת המדינה התקשתה בריטניה להשלים עם המציאות הטריטוריאלית שנוצרה במלחמת העצמאות: היא לא הכירה בקווי שביתת הנשק כגבולותיה הסופיים של ישראל, ובשנות החמישים הייתה שותפה ליוזמות שחייבו את ישראל בויתורים טריטוריאליים משמעותיים, לרבות בנגב.

חמורה מכך הייתה העובדה שבאמצע שנות החמישים נשקלה בלונדון, במסגרת ההתחייבויות הבריטיות כלפי ירדן, אפשרות של פעולה צבאית בריטית נגד ישראל. תוכניות בריטיות כללו אפשרות להפעלת חיל האוויר המלכותי נגד חיל האוויר הישראלי, לרבות תקיפת בסיסים ומטרות צבאיות בישראל. כלומר, לעימות הנוכחי יש שורשים היסטוריים עמוקים.

במשך עשרות שנים נהגה ישראל, כאשר עמדה מול ביקורת או עיצומים מצד מעצמה ידידותית, להנמיך פרופיל. היא מחתה, הפעילה קשרים חשאיים, משכה זמן, ניסתה לרכז החלטות ולהביא לכך שהצד השני יוכל לומר שעשה את שלו, בעוד היחסים המעשיים יימשכו פחות או יותר כסדרם. במיוחד מול בריטניה, צרפת וארצות הברית נזהרה ישראל בדרך כלל מהפיכת מחלוקת לעימות גלוי של כוח מול כוח.

שר החוץ הבריטי, אד מיליבנד, הודיע על איסור יבוא מוצרים מן ההתנחלויות ועל משטר עיצומים חדש נגד חברות ואנשים המסייעים להרחבתן. הוא אף קבע כי "הכיבוש כולו" בלתי חוקי והאשים גורמים מקרב המתישבים ב"טיהור אתני".

תגובת שר החוץ הישראלי, גדעון סער, הייתה חריגה בחריפותה. הוא הגדיר את דברי מיליבנד "שקרים שערורייניים", והצהיר: "המסר לכל ממשלה שמבקשת לפגוע בנו ברור: מי שפועל נגד ישראל ☒ אנחנו נפעל נגדו, והוא יאבד את השפעתו ואת הרלוונטיות שלו באזור. צעדים נגד ישראל לא ישארו ללא מענה".

ולא היו אלה מילים בלבד. ישראל הודיעה על סגירת הקונסוליה הבריטית במזרח ירושלים; על הרחקת נציגים בריטים ממרכז התיאום האמריקני העוסק בעזה; על הפסקת השתתפות בריטניה בהכשרת מנגנוני הביטחון הפלסטיניים ברמאללה; ועל איסור כניסתם לישראל של 12 אישים בריטים.

במונחים דיפלומטיים יש בכך אפילו יסוד של השפלה. ישראל מודיעה לבריטניה <sup>2</sup> חברה קבועה במועצת הביטחון, מעצמה גרעינית וחברה ב-G7 - כי אם תפגע באינטרסים ישראליים, היא עצמה תאבד השפעה ומעמד באזור.

תגובת לונדון מלמדת שהמסר נקלט. מיליבנד הגדיר את הצעדים הישראליים "מצערים ומזיקים", אך מיהר להוסיף כי הוא בטוח ששיתוף הפעולה הביטחוני והמודיעיני בין שתי המדינות יימשך.

עצם הדגש על שיתוף הפעולה המודיעיני משמעותי. במשך שנים הסתייעה בריטניה במודיעין ישראלי נגד איראן ונגד איומי טרור. לפתע מתברר שהיחסים אינם חד-כיווניים: גם ללונדון יש מה להפסיד.

התגובה האמריקנית מוסיפה ממד חשוב עוד יותר: שר החוץ האמריקני מרקו רוביו הבהיר שארצות הברית "כמובן" לא תצטרף למהלך הבריטי. שגריר ארצות הברית בישראל, מייק האקבי, כינה את המהלך הבריטי "בלתי רציונלי", והזהיר כי עלולות להיות לו השלכות משמעותיות על עסקים בריטיים בארצות הברית, בין היתר בשל חוקים נגד חרם על ישראל הקיימים במדינות שונות.

חבר הקונגרס הרפובליקני רנדי פיין מפלורידה היה מפורש עוד יותר: "אם אתם מחרים את ישראל <sup>3</sup> אנחנו מחרים אתכם". לדבריו, חברות בריטיות המשתתפות בחרם עלולות להיתקל במגבלות על התקשרויות עם גופים ציבוריים בפלורידה. גם בטקסס קיים מנגנון אנטי BDS, אף שאין בשלב זה בסיס לקבוע שטקסס כבר הפעילה צעדי ענישה נגד חברות בריטיות.

ברקע באה גם הצהרתו החריגה של הנשיא טראמפ בעד איחוד אירלנד. הוא אמר כי ישמח לראות אירלנד מאוחדת וכי אם הדבר עתיד ממילא להתרחש, "אפשר שזה יקרה עכשיו". אין בידינו הוכחה שדבריו נאמרו כתגובה לעיצומים הבריטיים נגד ישראל, אך עם זאת, בהקשר הרחב הם מעבירים ללונדון מסר שקשה להתעלם ממנו: אולי ראוי שמי שמרבה לעסוק ב"כיבוש הישראלי" יטול תחילה קורה מבין עיניו ויבחן את המחלוקות הטריטוריאליות והלאומיות הקיימות בממלכתו שלו.

מכאן חשיבותו ההיסטורית של האירוע. ישראל אינה מסתפקת עוד בניסיון לצמצם את הנזק שמעצמה זרה גורמת לה. היא מאותתת: מי שיפעיל נגדה כוח מדיני או כלכלי, עלול לשלם מחיר מדיני, אזורי ואף כלכלי בעצמו.

אם דפוס זה יהפוך למדיניות קבועה, ייתכן שבמבט לאחור נראה במשבר הישראלי-בריטי של ספטמבר 2026 את הרגע שבו הדיפלומטיה הישראלית עברה ממדיניות של בלימה והתגוננות למדיניות של הדדיות, הרתעה וגביית מחיר. משה שרת, אבי הדיפלומטיה הישראלית, היה ללא ספק צוהל ושמח ברגעים אלה.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 15 בספטמבר 2026.

\*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.